

Evaluatie strowijk Lent

Een weekje als vrijwilliger
meebouwen
aan een strowijk
in Lent

een persoonlijk verslag van

Peter Schuttevaar

n: Vitha

Programma
Management
Diensten

a: Witte Hindepark 2

6711 PB Ede

t: 0183 665 722

m: 06 2415 2341

e: info@vitha.nl

i: www.vitha.nl

giro: 5523291

kvk: 11062530

btw: 123860337B02

Evaluatie strobouw in de strowijk te Lent

door Peter Schuttevaar, Vitha, augustus 2014

In de periode van 9 augustus tot en met 19 augustus heb ik 6 dagen geholpen bij de bouw van de strowijk in Lent (zie www.iewan.nl). In de eerste plaats wilde ik zelf uit eerste hand ervaren hoe de samenwerking er verloopt. Ik wilde daar lering uit trekken omdat ik zelf met twee compagnons een initiatief genaamd "Stroberatie" had gestart. We willen coöperaties van zelfbouwers ondersteunen (zie [deze link](#)). Daarnaast voelde het voor mij goed om een duurzaam project een duw in de rug geven; om een statement af te geven tegen een spijzieke samenleving waarin alleen geld lijkt te regeren. Mij stond de sociale insteek van het project bijzonder aan. En als laatste motief, leek het mij dat er een welkome uitbreiding van mijn netwerk plaats zou kunnen vinden. Hieronder volgt een verslag van hetgeen ik heb gezien en meegemaakt.

Het aantal vrijwilligers dat meehielp varieerde van dag tot dag. Op doordeweekse dagen waren er doorgaans 25 vrijwilligers en in het weekend waren het er ongeveer 17. Dat kan met de vakantietijd te maken hebben. Mijn indruk was echter dat er door de week gewoon meer vrijwilligers beschikbaar zijn omdat men in de weekenden familiale verplichtingen heeft. Vrijwilligers komen en gaan. Sommigen komen enkele dagen helpen, anderen enkele weken. Soms zijn dat verspreide weken, soms zijn ze aan één geschakeld. Soms heeft een vrijwilliger al een workshop gedaan, soms krijgt hij of zij gewoon instructie op de werkplek. Er werd gewerkt aan de hand van een globale planning van een professionele aannemer. Tijdens mijn aanwezigheid waren er vanwege de bouwvakvakantie echter hooguit drie van dergelijke professionals tegelijk aanwezig.

Kader historie. Door de gesprekken die ik met initiatiefnemers had werd mij duidelijk dat het initiatief anno 2014 al ongeveer 5 jaar oud was. De eerste drie jaar heeft men in een relatief kleine kring van initiatiefnemers een visie ontwikkeld. De stevigheid van die visie maakte dat men zich bij de concretisering van de plannen relatief goed staande kon houden tegenover de professionele wereld van corporaties, aannemers en gemeente. Van doorslaggevend belang is de betrokkenheid van de corporatie Talis geweest, die de financiering voor zijn rekening wilde nemen. De corporatie verhuurt vervolgens aan een bewonersstichting, die aan de eindbewoner onder verhuurt. Mede door de relatief lage planvormingskosten en de hoge zelfwerkzaamheid van de toekomstige bewoners kon zo een relatief goedkope vorm van sociale woningbouw op ecologische voet ontstaan. De stichtingskosten bedragen naar zeggen ongeveer € 2,7 miljoen voor 24 woningen en ongeveer 55 bewoners. Dat is inclusief gemeenschappelijke voorzieningen zoals een vrijstaand gemeenschapshuis met multifunctionele ruimte. Men moet daarbij wel bedenken dat het om appartementen gaat, hier en daar zelfs tot vier lagen hoog.

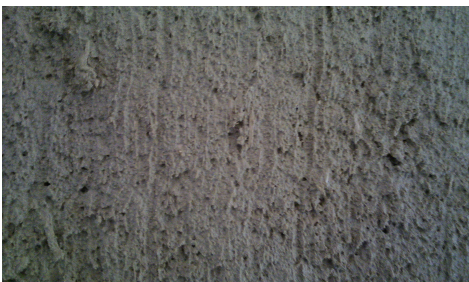
In Lent is voor een constructiewijze gekozen waarbij een raamwerk van houten elementen wordt opgetrokken. De buitenkant van deze elementen bestaat uit een relatief goedkoop houten plaatwerk dat waterwerend is. Van binnen worden deze elementen opgevuld met strobalen. Die balen zijn op maat gemaakt om te passen in deze elementen. Die maatvoering werkt overigens sterk prijsopdrijvend. De strobalen kosten een veelvoud van de standaardbaal die men voor € 2,- bij de boer haalt. De muren worden vervolgens afgewerkt met leemstuc dat deels met de hand en deels machinaal (met een pomp) wordt opgebracht. Kleine elementdelen worden ook wel met vlas gevuld (een alternatief voor steenwol). Overigens zijn de binnenmuren niet van stro maar van kalksteen (die dan wel met leem worden afgewerkt).

Kader vocht. Stro kan niet tegen vocht. Tijdens de bouw mogen de strobalen dus absoluut niet vochtig worden. Het strowerk was echter al begonnen op een moment dat nog niet overal een dak was geplaatst. Op die plaatsen werden bovenliggende vloeren provisorisch met plastic afgedekt. Dat levert zo hier en daar vochtproblemen op waardoor er ook strobalen verloren gaan. Voor de aannemer is dit een innovatief project en kennelijk moet men er nog aan wennen dat men voor een droge werkomgeving verantwoordelijkheid is. Men had daarbij de pech dat zich veel wateroverlast voordeed tijdens de bouwvakvakantie. De vrijwilligers sprongen in deze tijd bij. Zij hebben veel tijd besteed aan het afdekken van muren en gaten met plastic zeilen. Tijd die men eigenlijk nodig heeft voor stro- en leemwerk. De schattingen over de vertraging die men daarmee op heeft gedaan lopen uiteen, tot zo'n drie weken.

Het stro- en leemwerk is voor rekening van de vrijwilligers. Een vaste groep van 'werkbegeleiders' vormt de harde kern van het vrijwilligerskorps. Opvallend vond ik de hoge sensitiviteit van de werkbegeleiders naar de vrijwilligers toe. Men gaf aan vrijwilligers de ruimte om te doen waar men zich lekker bij voelde. Men instrueerde wel maar liet de vrijwilliger ook snel zelf dingen doen zodra dat mogelijk leek. Alles wees hier op een goede mentale voorbereiding van de begeleiders. Ze waren flexibel, hielden zich aan de hoofdlijnen en waren eerder stimulerend dan controlerend.

De vrijwilligers waren en bleven (wellicht door de houding van de begeleiders) zonder uitzondering gemotiveerd om bij te dragen en in veel gevallen ook gedreven om iets te leren over het werken met stro en leem. Een groot deel van de vrijwilligers bestond uit toekomstige bewoners. Er zijn onderlinge afspraken gemaakt over de minimum zelfwerkzaamheid van toekomstige bewoners. Een minstens even groot deel van de vrijwilligers kwam echter van elders; vanuit het hele land. Over het algemeen betrof het mensen die grote waarde hechten aan een duurzame levensstijl, aan het verminderen van de ecologische footprint.

Mensen die zich verzetten tegen een verkwistende levensstijl en een ander geluid willen laten horen. Veel vrijwilligers bleken ook over een netwerk van mensen met vergelijkbare interesses te beschikken. Ze zijn soms lid van De omslag, de kleine Aarde, of vergelijkbare organisaties en zijn ook overwegend geïnteresseerd in ecologisch verantwoord voortbrengen van voedsel, bijvoorbeeld door middel van permacultuur. Ook is men geïnteresseerd in zelfredzaamheid, bijvoorbeeld op het vlak van energieverzorging of afkoppeling van het riool door zelf de afvalstoffen te filteren of te verwerken.

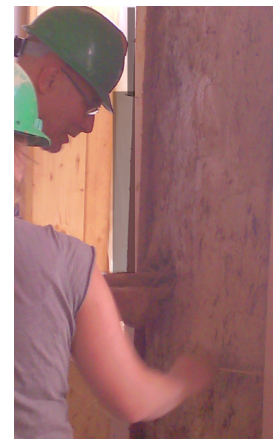
Kader samenwerking. Als samenwerkingsprofessional ben ik gewend een algemene beschouwing van de samenwerking te maken. Dat doe ik op basis van het afwegingskader van "De Aggregatiemens" (zie www.aggregatiemens.nl, waar men het afwegingskader gratis - als E-book - kan downloaden). Ik heb echter te weinig input over de rol van professionals van adviesbureaus, corporatie, aannemer, bewonersvereniging en gemeente om een gewogen professioneel oordeel over het gehele veld van betrokkenen af te kunnen geven. Wel kan ik iets zeggen over de beperktere cirkel van initiatiefnemers, bewoners en vrijwilligers waar ik direct bij betrokken was. De kennisvorming vond ik ook voor een groep vrijwilligers aan de vluchtige kant. Het lijkt alsof er nog veel informatie 'verdamppt' voordat het tot een kerngroep doordringt of ergens wordt vastgelegd. Het methodisch werken vond ik aan de eenzijdige kant. Er was namelijk een stevige dominantie van het WAT (doelstelling, objectieven) en in tweede instantie ook van het WIE (de betrokkenen) terwijl het HOE (proces) en WAARMEE (middelen) duidelijk minder aandacht kregen. Hierdoor is er voortdurend een kans aanwezig dat men zich te veel op één taak stort (bij verwaarlozing van een andere). De aansturing, ofwel de afstemming tussen denkers en doeners vond ik uitstekend, waarbij ik gemakshalve de begeleiders als de denkers zie en de vrijwilligers als de doeners (zie wat ik hierboven over de begeleiders schrijf.) Er werd goed gestuurd terwijl men wel de nodige vrijheidsgraden toeliet. De fasering van het groepshandelen leek mij te fijnmazig. Men werkt in erg kleine stapjes waardoor het overzicht naar de achtergrond kan verdwijnen. Het blijft daardoor oppassen voor stagnatie en herhaling van zetten.

Conclusie: een samenwerkingsprofessional kan de groepsdynamiek ook in deze uitvoeringsfase effectief bijsturen.

Het vrijwilligerswerk werd verdeeld in pakweg drie taken: strobouw, leemstuc en verzorging (eten, drinken, afwassen, kinderopvang). Een kleine groep was min of meer door de omstandigheden aangewezen als watermanager. Dat is een parttime klus waarvan de intensiteit vooral piekt tijdens aanvang van de werkzaamheden (losmaken zeilen) en afbouw van de werkzaamheden (vastmaken zeilen). En natuurlijk als het gaat regenen. Twee vrijwilligers zijn al snel een dagdeel bezig met een enkele etage van vijf woningen aan één kant van voldoende zeil te voorzien. Als het waait is dat bovendien zwaar werk dat lang niet iedereen kan doen. Ook al omdat men geregeld de ladder op moet om het zeil vast te maken.

Het strowerk is fysiek zwaarder dan men initieel zou verwachten op grond van het gewicht van een strobaal. De gemiddelde vrijwilliger tilt een strobaal weliswaar met gemak op maar de balen moeten in de houten frames geduwd worden. Dat gaat lang niet altijd van een leien dakje. De ene strobaal is de andere niet en er komt regelmatig duw en trekwerk aan te pas, ook op de ladder. Daardoor is lang niet iedereen overal inzetbaar. Overigens gaat er vaak evenveel tijd heen met het stoppen van de wanden dan met het initiële vullen. Met stoppen worden de laatste kieren opgevuld. In de groepen vrijwilligers die ik heb gezien ontstond zonder veel overleg een natuurlijke taakverdeling op grond van ieders fysieke mogelijkheden en voorkeuren. Een enkele keer wordt er door een vrijwilliger om zeer uiteenlopende redenen van plek gewisseld. Ook dat gaat op een soepele manier. Hier is ook de constructieve en flexibele opstelling van de werkbegeleiders van belang.

Het leem stuken wordt door de meeste vrijwilligers als fysiek zwaarder ervaren dan strobouwen. Dat komt omdat leem zwaar is en men vaak boven de macht moet werken om het op de muur te krijgen.

Kader workload. Om een stuk muur van ongeveer 10 vierkante meter te vullen met stro, heeft een gemiddelde vrijwilligers op deze manier al snel een dag nodig. Stoppen en afwerken kost ongeveer evenveel tijd. Stuken gaat in vier lagen. De tweede laag neemt daarbij aanmerkelijk meer tijd in beslag dan de overige lagen. Men kan voor leemwerk ook op ongeveer twee dagen per 10 vierkante meter rekenen. Dat maakt bij elkaar vier mensdagen per 10 vierkante meter. Vergelijking met een referentie project van René Dalmeijer met twee professionele uitvoerders leert dat men een muuroppervlak van 150 m² van stro kan voorzien en aan de binnenkant van leem kan voorzien in 20 mensdagen (kalk stuken aan de buitenkant kost nog eens 6 mensdagen extra). Dat levert een inspanning van ongeveer 1,3 mensdagen per 10 vierkante meter op (exclusief kalk stuken). Dat is drie keer zo efficiënt als in het Lentse vrijwilligersproject. Dat verschil is zo groot dat het wel voor een deel voort moet komen uit de lastige constructiewijze, waarbij balen in veel gevallen met de hand op maat gemaakt of zelfs gezaagd moet worden en waarbij de plaatsing in het frame lang niet altijd makkelijk gaat.

Jammer dat het na zes dagen voor mij al weer afgelopen was. Ik had er graag nog wat meer van opgestoken. En ik had ook graag de contacten die ik er heb opgedaan verder willen verdiepen. Maar wat niet is kan nog komen.